

KERESZTÉNY MAGVETŐ

LIII. évfolyam.

Január—Február

I. füzet.

Az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtása.

Irta: Dr. Várady Aurél.

Az unitárius egyházra az 1848. évi XX. t.-c. nevezetes jelentőséget képvisel. Hiszen a törvény első §-a nyilvánította vallásunkat *bevett vallásnak*, helyesebben: az erdélyi régen recipiált felekezetet illető jogokat ez terjesztette ki az egész magyar haza területére érvényesekké. A törvény végrehajtásának címe alatt épen két évtizeddel ezelőtt indult mozgalom mindazáltal nem keltett egyházunk körében valami kiválóan lelkes várakozást. Érthető ez akkor, ha tudjuk, hogy a mozgalom indítékai és táplálói főleg politikai, illetve politikusok voltak és így a végrehajtás jelszava alatt általában nem azt értették, amit a törvény meghozatalának, különösen pedig a 3. §. törvénybe iktatásának előzményeiből és körülményeiből eredetileg érteni lehetett és kellett volna. A 3. §. proklamálja ugyanis a nevezetes elvet, hogy „minden bevett vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségletei a közálladalmi költségekből fedeztessenek.“ Ebből tehát szorosán véve az következnek, hogy az állam gondoskodjék a bevett vallásfelekezetek szükségleteinek fedezéséről, ami azonban végső eredményben maga után vonhatná a törvény végrehajtásával kapcsolatban sokat emlegetett secularisatio mellett a felekezetek autonomiájának elkobzását is. Mert hiszen ha az állam gondoskodik a felekezet szükségleteinek fedezetéről, csak természetes, hogy a fedezet mértékének meghatározása mellett *a módot is*, a hogyan a szükségletet fedezi, ő állapítja meg.

Az a törvényjavaslat, melyet gr. Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásáról a képviselőházhoz beterveztett, nem megy ilyen messze a következtetések levonásával s valójában nem egyéb, mint tervezet az egyházak állami segélyezésének újabb szabályozásáról. Nem jut eszünkbe, hogy emiatt következtetlenséget vessünk a javaslat szemére vagy egyébként szemrehányást tegyünk neki, sőt a kontemplált meg-

oldást, mely szerint a költségvetésben évről-évre államsegélyként nyert összegek helyett az állam az egyházakat örök alapítványokkal elégíti ki, általában megnyugvással tudjuk fogadni.

Ami aggodalom e törvényjavaslattal szemben mégis keletkezhetik, az nem a törvényjavaslatra, hanem egyfelől a háború gazdasági hatásainak bizonytalanságára, másfelől arra a különben nem perhorreskálható junktíra vonatkozik, amelyben a törvényjavaslat a katolikus autonomiáról egyidejűleg benyújtott törvényjavaslat-hoz áll.

Távol van tőlünk, hogy magának a katolikus autonomiának eszméjét és az annak megvalósítására vonatkozó törekvéseit bizalmatlansággal kísérjük. Általános nemzeti szempontból csak örvendeni tudunk annak, hogy ha az a jelentékeny szellemi erő, aminek a katolikus világi elem birtokában van, az egyházi élet terén s különösen a vagyonkezelés kérdésében érvényesülni fog. Amit e téren az erdélyi katolikusok önkormányzati életében tapasztalunk, sok ellenvetésnek veszi elejét. Abban, hogy Erdélyt ma is a vallási türelmesség földjének mondhatjuk, az önkormányzati szerv munkájának határozott része van. Nem lehet azonban ignorálni azt a tényt, hogy az Apponyi törvényjavaslata a katolikus autonomia kontemplált szervezetét a tanulmányi alap vagyonának kezére adásával óriási vagyonhoz és ezzel olyan befolyáshoz juttatja, amely az 1848. évi XX. t.-c. által feltételezett és nyíltan kimondott „*tökéletes egyenlőséget és viszonyosságot*“ illuzoriussá teheti. Nem lehet ugyanis elhallgatni, amit főntebb a háború kiszámíthatlan gazdasági hatásáról általánosságban jeleztünk és ami azt az aggodalmat teheti jogosulttá, hogy míg az új önkormányzati szervek jelentékeny álló (ingatlan) vagyon felett fognak a katolikus autonomia keretében rendelkezni, addig a protestáns felekezetek részére az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásával biztosított örök alapítvány középszerű értéke a háború következtében még jó ideig hullámszárnak tétetik ki. Hogy ez a különbség a felekezetközi viszonyokra károsan hathat, nincs miért bővebben fejtegetni. De épen azért mi sincs távolabb tőlünk, mint a kölcsönös megértést megzavarni vagy akadályozni. Nem is akarunk ez irányban bővebb fejtegetésekbe bocsátkozni.

Azt azonban minden káros következmény nélkül véljük kiemelhetni, hogy a protestáns felekezetek részére a törvényjavaslat szerint biztosítandó segítség mértékénél és kiszolgáltatása módjának megállapításánál a súlyt főleg arra a tekintetre kell helyezni, amellyel

népünk teherbíró képességének tartozunk. A háború ezt a képességet jelentékeny próbára tette és előre látható, hogy az állam a forrón áhitott béke első évtizeiben eddig nem is képzelt mértékben jelentkező igényei alig fogják megengedni, hogy az egyházak a hivek áldozatkészségét saját céljaikra az eddiginél fokozottabb mértékben vegyék igénybe. Az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásának jelentősége tehát különösen ennél a pontnál kell, hogy kiütközzék. A felekezeteknek az örök alapítványként biztosított segítséget első sorban a hivek egyházi tartozása kérdésének rendezésére kell felhasználniok, amely megszünteti azt a surlódási felületet, melynek kiszögellései a multban az egyházak lelki életének fejlődésére oly károsan hatottak és a törvényjavaslat értékét főleg az a kérdés dönti el, hogy a kontemplált intézkedései mennyire teszik ezt az egyes felekezetekre, első sorban pedig az erdélyi protestáns felekezetekre lehetővé.

Csaknem ilyen jelentős kérdés azonban az is, hogy a felekezeti középoktatás feladatával járó költségek biztosítása az 1848. évi XX. t.-c. 4. §-ában kimondott *kölcsönösség elvére figyelemmel* biztosíttatik-e? És itt nemcsak arra gondolunk, hogy a katolikus autonomia országos szervei által sok eddig nem kimondottan katolikus jellegű középiskola lesz kifejezetten katolikussá, de figyelemmel vagyunk arra is, hogy a javaslat szerint az izraelita felekezet is részesülvén a törvény végrehajtásának áldásaiban, annak során biztosíték szerzendő az iránt, hogy ez a felekezet a nemzetnevelés feladatát a *középoktatás terén is* hivei számarányának és *vagyoni helyzetének*, valamint a törvény végrehajtása következtében nyert segítség mértékének megfelelően fogja teljesíteni. Igazságos és méltányos ez a kívánság már csak azért is, mert a törvényhozás a bevett vallásfelekezetnek törvényes álláspont szerint tartozó mértéket meghaladólag jár el, mikor az izraelita felekezetet az 1848. XX. t.-c. végrehajtásának áldásaiban részesíti. Az izraelita vallásról, helyesen annak recepciójáról szóló 1895. évi XLII. t.-c. ugyanis a törvényhozást erre nem kötelezi, minthogy ennek a törvénynek a jelenlegi igazságügyi miniszter vezetésével indult hírlapi mozgalom hatása alatt keletkezett 2. §-a csak az 1868. évi 53. t.-c. 18., 19., 20., 21. s ennek rendelkezéseit terjeszti ki a recipiált felekezetre, tehát a taxativnak tekintendő felsorolásból vonható argumentum szerint nem az 1848. évi XX. t.-c.-re is. Ha azonban a törvényhozás ezen túlteszi magát és az 1848. évi 20. t.-c.-et az

izraelita felekezettel szemben is végrehajtandónak mondja ki, akkor ezzel szemben megvárhatja, de köteles is megvárni, hogy ez a felekezet ott is vegyen részt intenzívebben a nemzeti kulturmunkában, hol a keresztény s főleg a protestáns felekezetek több évszázados dicső mult tanúságát hivatják fel annak bizonyítására, hogy a maguk pártikuláris érdekeit az állam egyetemes érdekeivel összhangzásba hozva, erejükön felül hoztak áldozatot. Bevalljuk, hogy mi az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásából folyó egyenes konzekvenciának tekintjük, hogy a felekezetek mindenike a középoktatás terén fejtse ki szellemi munkája legjavát és azt is, hogy ne legyen olyan felekezet, mely ezt a munkát félvállról vegye. Vallomásunktól nem tart vissza az az aggodalom sem, mely az intenzívebb felekezeti középoktatástól a nemzeti műveltség egyetemességét félti. Igazat adunk ezzel az aggodalommal szemben Bartha Miklósnak, ki épen abban látta kulturéletünknek az egyoldaluságtól mentes irányzat által kifejelett vonzó erejét, hogy nem visel testén — uniformist.

Két törvényjavaslat.*

1917. december 21-én gróf Apponyi Albert vall. és közokt. miniszter két törvényjavaslatot terjesztett az országgyűlés elé. Az egyik a kath. önkormányzatról, a másik a bevett vallásfelekezetek (egyházak) államsegélyéről szól. Mindkét törvényjavaslat, mint alapokra, az 1848. évi XX. törvénycikkre támaszkodik. A katolikus önkormányzatról szóló törvényjavaslat az említett törvénycikk 2. §-ára hivatkozva készült, mely szerint „törvényesen bevett minden vallásfelekezetre nézve különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonyosság állapíttatik meg.“ A bevett vallásfelekezetek államsegélyéről szóló javaslat az említett törvénycikk 3. §-ának kíván fokozatos mértékben eleget tenni, amely szerint „minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségéi közálladalmi költségek által fedeztessenek.“

E két törvényjavaslat alapokánál, szerkezeténél és céljánál fogva úgy van egybe- és egymás mellé állítva s beterjesztésének módja is olyan, hogy egymást szigorúan feltételezik. Azt az elvet, amelyet az 1848. évi XX. t.-c. 2. és 3. §-ai kifejeznek, teljes egészükben és teljes mértékükben egyszerre megvalósítani csak felette nagy, súlyos rázkodtatások után lehetne; ámde a nagy célhoz lépésről lépésre, az idők kívánalmainak megfelelően közelebb jutni, nemcsak lehet, hanem kell is, anélkül azonban, hogy „a tökéletes egyenlőség és viszonyosság“ elvén csorba ejtetnék. Már pedig e két törvényjavaslat engem arról győzött meg, hogy ez elven újból csorba esett; az a meggyőződés alakult ki bennem, hogy az 1848. évi XX. t.-c. 3. §-ának fokozatos végrehajtására, a három protestáns és zsidó egyházra vonatkozó törvényjavaslat tulajdonképen és alapjában véve, nem annyira a törvény részrehajlatlan végrehajtási szándékával készült és nem is az egyházaknak az államtól

* Javaslat a kath. önkormányzatról és az 1848. évi XX. t.-c. fokozatos végrehajtásáról szóló törvényjavaslatokról.